

Dr hab. Helena Żukowska, prof. nadzw. KUL

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wydział Nauk Społecznych

Instytut Ekonomii i Zarządzania

Recenzja

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ zatytułowanej „Cykl koniunkturalny jako determinanta dochodów gmin” mgr Eweliny Markowskiej (ss. 339)

przygotowanej na Uniwersytecie Technologiczno – Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych w 2019 roku

pod kierunkiem naukowym dwóch promotorów:

Promotora Głównego: w osobie dr hab. Wojciech Sońta, prof. nadzw. UTH Rad.

oraz

Promotora Pomocniczego w osobie dr Marek Pypec.

1. Uzasadnienie wyboru tematu rozprawy i problemu badawczego

Rozwój gospodarczy to okresy przeplatających się zmian zagregowanych wielkości cechujących gospodarkę takich jak: Produkt Krajowy Brutto, dochód narodowy, produkcja, konsumpcja, zatrudnienie, jak również inwestycje. Ponieważ celem każdej gospodarki jest zasadniczo wzrost gospodarczy, to rządy – wszelkimi możliwymi działaniami - starają się dążyć do powiększania z okresu na okres podstawowych kategorii gospodarczych. Jest to jednak bardzo trudne, a można powiedzieć, że niemożliwe, gdyż rozwój gospodarczy charakteryzuje cykliczność. Charakter zmian (wzrost, stagnacja, spadek) określa wielkość kategorii makroekonomicznych i zależy od fazy cyklu koniunkturalnego, w którym znajduje się gospodarka. Z uwagi na to, że cykl koniunkturalny jest nieodłącznym elementem funkcjonowania każdej gospodarki, należy badać jego wpływ na różne kategorie makro-, mezo- i mikroekonomiczne, stąd aktualność i waga a także wartość aplikacyjna prowadzonych przez Doktorantkę badań na potrzeby niniejszej dysertacji.

Głównymi przesłankami do podjęcia niniejszego tematu rozprawy były zarówno aktualność zagadnienia występowania cykli koniunkturalnych, jak i ich szerokie spektrum oddziaływania, w tym także na finanse jednostek samorządu terytorialnego, głównie wielkość ich dochodów własnych.

Doktorantka formułując problem badania, prawidłowo założyła, że wpływ cyklu koniunkturalnego będzie się uzewnętrzniał także w finansach jednostek samorządu terytorialnego, głównie ich dochodach (ale także w wydatkach - co może być kolejnym obszarem badania). W okresach

załamania wzrostu gospodarczego (fazy kryzysu i depresji) jednostki samorządu terytorialnego odczuwają spadki osiąganych dochodów, natomiast w fazach ożywienia i rozkwitu ich dochody wzrastają.

Tematyka podjętych badań jest ważna, gdyż z uwagi na to, że gmina czy miasto na prawach powiatu, w celu realizacji zadań własnych, zadań zleconych oraz niezbędnych inwestycji musi posiadać określone (stabilne) dochody, a wahania koniunkturalne mogą zakłócać ich osiągnięcie i spowalniać lub uniemożliwiać realizację zadań. Szczególnie realne stają się zmniejszenia dochodów jednostek samorządu terytorialnego w okresach silnego spowolnienia gospodarczego lub kryzysu gospodarczego.

Uwzględniając powyższe należy pozytywnie ocenić podjętą tematykę recenzowanej rozprawy, gdyż uzasadnione staje się więc podejmowanie badań naukowych w obszarze diagnozy determinant finansowej równowagi gmin i miast na prawach powiatu w kontekście wrażliwości poszczególnych kategorii dochodów budżetów lokalnych na zmiany w koniunkturze gospodarczej.

2. Cele, teza i hipotezy badawcze

Celem badawczym rozprawy jak pisze Doktorantka jest *„zbadanie, jak zmiany koniunktury gospodarczej w Polsce oddziaływały na dochody budżetowe gmin w okresie 2000-2017 oraz ocena prawidłowości wprowadzenia zmian w polskim ustawodawstwie w celu trwalszego związania sytuacji gmin z koniunkturą gospodarki państwa”*.

Należy zauważyć, że obszar badań został rozszerzony, gdyż oprócz wpływu wahań koniunkturalnych na dochody własne gmin obejmujące wpływy z podatków oraz opłat lokalnych, badaniami objęto również wahania wielkości subwencji ogólnej kierowanej do jednostek samorządu terytorialnego w konsekwencji zmiany dochodów własnych gmin w konsekwencji wahań koniunktury gospodarczej.

Cel główny został rozpisany na cele szczegółowe podporządkowane celowi głównemu (cytuję):

1. *„zbadanie koniunktury gospodarczej w Polsce w latach 2000-2017;*
2. *zbadanie dochodów budżetowych gmin w latach 2000-2017;*
3. *ocena wpływu zmian wprowadzonych przepisami ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, na dochody budżetowe gmin;*
4. *określenie zależności między zmianami koniunktury gospodarczej, a dochodami gmin;*
5. *zbadanie subwencji ogólnej jako czynnika modyfikującego oddziaływanie koniunktury gospodarczej na dochody gmin”*.

Realizacja celu badania wymagała sformułowania tezy badawczej, która brzmi następująco (cytuję):

„Zmiany koniunktury gospodarczej w Polsce oddziałują na kształtowanie się dochodów budżetowych gmin, przy czym wpływ wahań koniunkturalnych łagodzony jest przez subwencję ogólną”.

Przesłankami dla tak sformułowanej tezy były następujące hipotezy badawcze (cytuję):

„Hipoteza 1. Zmiany koniunkturalne w największym stopniu wpływają na wielkość dochodów własnych gmin.

Hipoteza 2. Zmiany dotyczące dochodów własnych wprowadzone w 2003 r. w ustawodawstwie polskim doprowadziły do mocniejszego związania dochodów gmin z koniunkturą gospodarki państwa.

Hipoteza 3. Wrażliwość dochodów gmin na zmiany w koniunkturze jest różna w zależności od rodzaju gmin i kategorii dochodów własnych.

Hipoteza 4. Oddziaływanie cyklu koniunkturalnego na dochody budżetowe gmin jest osłabione przez subwencję ogólną.”

Problematyka podjętych badań jest aktualna i ważna z wielu powodów, zarówno z makroekonomicznego punktu widzenia, ale także ze względu na poziom mezoekonomicznej analizy. Badanie wpływu koniunktury gospodarczej na kształtowanie się wielkości dochodów budżetowych jednostek samorządu terytorialnego, jest istotne także z tego powodu, że wielkość tych dochodów determinuje realizację zadań publicznych przez gminy, co z kolei przekłada się na rozwój lokalnych społeczności.

3. Opis struktury pracy

Recenzowana praca ma układ klasyczny, zgodny z wymogami jakie są stawiane pracom doktorskim. Układ, struktura i podział treści w rozprawie doktorskiej zostały podporządkowane celom pracy, przyjętej tezie badawczej oraz potrzebie empirycznej weryfikacji hipotez badawczych. Struktura pracy jest logiczna i spójna, a kolejność następujących po sobie rozdziałów wynika z potrzeby prowadzonej analizy.

Praca składa się z dwóch części: teoretycznej oraz badawczej. Część teoretyczna składa się z dwóch rozdziałów, opracowanych na podstawie studiów literatury (rozdział pierwszy) oraz studiów literatury i analizy aktów prawnych (rozdział trzeci). Część druga, badawcza, składa się z trzech rozdziałów (drugi, czwarty i piąty).

Wszystkie części ocenianej dysertacji powiązane są z głównym problemem zasygnalizowanym w tytule pracy, spełniają wymogi merytoryczne i metodologiczne stawiane pracom o charakterze naukowym tj. jasne postawienie problemu badania, odniesienie do literatury przedmiotu, poprawnie sformułowane są cele, teza i hipotezy badawcze. W dalszej kolejności nastąpiło przedstawienie strategii

badania, prawidłowo przeprowadzony został dobór danych liczbowych oraz ich analiza statystyczna i ekonometryczna.

Przechodząc do szczegółowej oceny poszczególnych części pracy pragnę zwrócić uwagę, że rozdział pierwszy teoretyczny stanowi dobrą podstawę informacyjną dla prezentacji środowiska badania. Zaprezentowano w nim różne aspekty cykli koniunkturalnych, a w szczególności istotę i cechy wahań koniunkturalnych, klasyczny i współczesny cykl koniunkturalny, wybrane teorie cykli koniunkturalnych, metody analizy i prognozy koniunktury gospodarczej, jak również analizę zależności wpływu cyklu koniunkturalnego na wielkość i strukturę dochodów publicznych (zarówno budżetu centralnego jak i budżetów lokalnych).

Rozdział drugi – zdaniem recenzenta o charakterze empirycznym - przybliży czytelnikowi przebieg koniunktury gospodarczej w Polsce w okresie 2000-2017. Jest to prezentacja danych statystycznych stanowiących podstawę do dalszych analiz i badań. W rozdziale tym dokonano prezentacji zmiany dynamiki produktu krajowego brutto, udziału województw w tworzeniu produktu krajowego brutto, poziomu produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca wg województw. W jego kolejnych częściach przedstawiono makroekonomiczną sytuację Polski, tj. sytuację na rynku pracy, zmiany inflacji oraz sytuację przedsiębiorstw funkcjonujących w gospodarce. Dodatkowo podjęto ocenę sytuacji gospodarki Polski na tle Unii Europejskiej w badanym okresie.

Rozdział trzeci – teoretyczny – zawiera omówienie dochodów własnych gmin i subwencji ogólnej z budżetu państwa. W jego kolejnych częściach przedstawione zostały: pojęcie i systematyka dochodów jednostek samorządu terytorialnego w Polsce, zaprezentowano prawne ich podstawy, opisano poszczególne dochody własne gmin, ze szczególnym uwzględnieniem dochodów podatkowych, ustalono udziały gmin w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, dochody gmin z tytułu opłat i majątku, opisano także istotę i przeznaczenie subwencji oraz zaprezentowano konstrukcję subwencji ogólnej dla gmin w Polsce. W opinii recenzenta całkowicie zbyteczny jest ostatni punkt tego rozdziału zatytułowany „Gminy w wybranych państwach Unii Europejskiej”, który koncentruje się na opisie wyłącznie zróżnicowania podziału administracyjnego w poszczególnych krajach UE, podczas kiedy głównym tematem rozdziału jest struktura dochodów gmin i miast na prawach powiatu w Polsce. Szkoda, że Doktorantka nie przybliżyła czytelnikowi struktury dochodów jednostek samorządu terytorialnego w innych krajach Unii Europejskiej, aby można ją było odnieść do warunków polskich.

Z lektury dysertacji wyłaniają się rozterki Doktorantki odnośnie ostatecznego kształtu koncepcji prowadzonego badania i jego opisu. Możemy wnioskować o tym na podstawie pomyłki w oznaczeniu kolejności rozdziałów i podrozdziałów w rozdziałach drugim i trzecim. Mamy bowiem w treści pracy dwa rozdziały trzecie (oznaczone jako III) podczas, kiedy nie ma w ogóle rozdziału drugiego (II). W

rozdziale trzecim występującym w treści pracy jako pierwszy, mamy punktację podrozdziałów jak dla rozdziału trzeciego, a rozdział trzeci występujący w drugiej kolejności ma punktację właściwą dla rozdziału drugiego dysertacji.

Rozdział czwarty – empiryczny – zawiera analizę sytuacji finansowej gmin i miast na prawach powiatu w Polsce na podstawie danych statystycznych. Analizie poddane zostały zagadnienia takie jak - dynamika dochodów gmin i miast na prawach powiatu, struktura dochodów gmin i miast na prawach powiatu według kategorii, wskaźnik realizacji dochodów gmin i miast na prawach powiatu, dynamika dochodów własnych gmin i miast na prawach powiatu, dochody, wydatki oraz wynik budżetowy gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca wg województw.

W rozdziale piątym dokonano analizy statystyczno-ekonometrycznej współzależności pomiędzy koniunkturą gospodarczą Polski a dochodami budżetów gmin i miast na prawach powiatu w latach 2000 – 2017. Analiza ta została przeprowadzona z zastosowaniem modeli ekonometrycznych, przy pomocy których zbadano związki między stanem koniunktury gospodarczej, a dochodami budżetowymi badanych jednostek samorządu terytorialnego.

W końcowej części dysertacji doktorskiej została przedstawiona synteza (podsumowanie) rozprawy, która zawiera wyniki weryfikacji tezy, a także hipotez badawczych, omówienie głównych wniosków, wynikających z przeprowadzonych badań i określenie obszarów badawczych, które należy podjąć w kolejnych badaniach.

4. Ocena merytoryczna rozprawy i sposobu weryfikacji hipotez badawczych

Doktorantka właściwie postawiła problem badawczy poprzez sformułowane w pracy tezę i hipotezy badawcze i właściwie je zweryfikowała. Prowadzone – w celu weryfikacji hipotez badawczych - analiza teoretyczna i empiryczna wskazują na dojrzałość naukową, wysoki poziom umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych oraz potrzebne do tego predyspozycje Doktorantki. Na tej podstawie można pozytywnie ocenić zdolność Doktorantki do prowadzenia samodzielnej pracy naukowo-badawczej. Potwierdza to także precyzyjnie i logicznie postawiony cel badawczy i sposób jego realizacji oparty na trzech filarach badania: – (1) zakres podmiotowy, (2) zakres przedmiotowy, jak też (3) zakres czasowy (2000-2017).

Przeprowadzone studia literaturowe oraz badania empiryczne pozwoliły na pozytywną weryfikację tezy głównej (cytuję) - „*Zmiany koniunktury gospodarczej w Polsce oddziałują na kształtowanie się dochodów budżetowych gmin, przy czym wpływ wahań koniunkturalnych łagodzony jest przez subwencję ogólną*”. Teza ta została potwierdzona poprzez pozytywną weryfikację czterech

wspomnianych wcześniej hipotez badawczych metodami statystyczno-ekonometrycznymi tj. metodą analizy korelacji oraz analizy regresji.

Weryfikacja hipotez badawczych została przeprowadzona prawidłowo poprzez analizę teoretyczną, pogłębioną analizę statystyczną, analizę materiału faktograficznego, analizę wyników badań innych autorów i modele statystyczno-ekonometryczne, uwzględniające w różny sposób i w różnym stopniu związku między przebiegiem faz cyklu koniunkturalnego a wielkością dochodów w budżetach jednostek samorządu terytorialnego.

Hipotezę 1 stwierdzającą, że (cytuję) *„Zmiany koniunkturalne w największym stopniu wpływają na wielkość dochodów własnych gmin”* zweryfikowano na podstawie analizy korelacji oraz analizy regresji. Na podstawie danych empirycznych wykazano występowanie dodatniej zależności między zmiennością wartości PKB, a zmiennością wartości dochodów własnych badanych jednostek.

Jednakże hipoteza 1 – w opinii Recenzenta - jest nieprecyzyjna, gdyż sugeruje, że *„zmiany koniunkturalne w największym stopniu wpływają na wielkość dochodów własnych gmin”* podczas gdy zmiany koniunkturalne wpływają w różny sposób na bardzo wiele kategorii makro, mezo- i mikroekonomicznych i nie badano, czy akurat w największym stopniu wpływają na dochody własne gmin.

Hipotezę 2 (cytuję) – *„Zmiany dotyczące dochodów własnych wprowadzone w 2003 r. w ustawodawstwie polskim doprowadziły do mocniejszego związania dochodów gmin z koniunkturą gospodarki państwa”* zweryfikowano na podstawie analizy teoretycznej, analizy korelacji oraz regresji. Z analizy danych statystycznych wynika, że rozwiązania prawne kształtujące wielkość dochodów własnych gmin wprowadzone od 2004 roku spowodowały zwiększenie udziału dochodów własnych w dochodach ogółem tychże jednostek na skutek wzrostu partycypacji gmin w podatkach dochodowych. Wydaje się jednak, że można polemizować z dyskusyjnym stwierdzeniem Doktorantki, że zmienione ustawodawstwo doprowadziło do zwiększenia ekonomicznej odpowiedzialności badanych jednostek. Na pewno w efekcie zmian prawnych istotnie powiększyły się dochody własne gmin. Należy także zgodzić się z tym, że wzrost udziału zarówno gmin, jak i miast na prawach powiatu w podatkach dochodowych zwiększył wrażliwość ich dochodów własnych na wahania koniunktury. Jednakże można mieć wątpliwości czy jednym z efektów zmian prawnych jest także zwiększenie ekonomicznej odpowiedzialności JST.

Hipoteza 3 *„Wrażliwość dochodów gmin na zmiany w koniunkturze jest różna w zależności od rodzaju gmin i kategorii dochodów własnych”* została zweryfikowana pozytywnie podobnie jak dwie poprzednie hipotezy na podstawie analizy korelacji oraz analizy regresji. Weryfikując tę hipotezę Doktorantka rozszerzyła analizę o badanie zależności - tempa wzrostu PKB i

dynamiki dochodów jednostek samorządu terytorialnego; dochodów jednostek samorządu terytorialnego i inflacji, stopy bezrobocia i wielkości dochodów gmin oraz liczby przedsiębiorstw i wielkości dochodów w jednostkach samorządu terytorialnego.

Potwierdzone zostało stwierdzenie, że zarówno różne rodzaje gmin, jak i określone kategorie dochodów badanych jednostek samorządowych odznaczają się zróżnicowanym poziomem wrażliwości na negatywne trendy związane ze stanem koniunktury gospodarczej. Największą wrażliwością odznaczają się udziały gmin i miast na prawach powiatu w państwowych podatkach dochodowych, w zakresie wpływów z podatku od czynności cywilnoprawnych oraz dochodów z majątku, a najniższą wpływy z podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego.

Hipotezę 4 w brzmieniu (cytuję) *„Oddziaływanie cyklu koniunkturalnego na dochody budżetowe gmin jest osłabione przez subwencję ogólną”* zweryfikowano na podstawie analizy korelacji oraz analizy regresji. W wyniku przeprowadzonego badania wykazano, że niższe dochody własne gmin w okresach gorszej koniunktury uzupełniane są wyższą subwencją ogólną z budżetu państwa. Potwierdzono łagodzącą rolę subwencji, gdyż podwyższa ona dochody gmin w momencie spadkowej fazy cyklu koniunkturalnego, gdy niższe są dochody własne.

Z przeprowadzonych badań wynika – co pozytywnie weryfikuje hipotezę 4, że subwencja rzeczywiście wpływa łagodząco na spadek dochodów własnych gmin wywołany wahaniami koniunkturalnymi w gospodarce. Odwrotnie w fazie przyspieszenia wzrostu gospodarczego potrzeby gmin w większym stopniu są zaspokajane przez dochody własne, a w mniejszym stopniu przez subwencję ogólną. Można więc powiedzieć, że subwencja ma charakter automatycznego stabilizatora wpływu koniunktury gospodarczej na dochody własne gmin i miast na prawach powiatu.

Z badań Doktorantki wynika, że w przypadku wielu gmin, subwencja stanowi podstawę finansowania zadań jednostek samorządu terytorialnego, gdyż w uboższych gminach udział subwencji ogólnej w dochodach ogółem jest wyższy niż poziom dochodów własnych. Pojawia się pytanie i jednocześnie wskazanie dla kolejnego kierunku badań naukowych. Czy jednak takie działanie subwencji ogólnej nie osłabia aktywności samorządów w zakresie pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań gmin?

Łącznie zweryfikowano zatem pozytywnie wszystkie postawione w dysertacji hipotezy badawcze. Pozytywna weryfikacja wszystkich hipotez badawczych pozwoliła potwierdzić przyjętą w rozprawie tezę. Ponadto przeprowadzone badania empiryczne z zastosowaniem metod statystycznych oraz modeli ekonometrycznych potwierdziły ostatecznie wieloaspektowy wpływ zmian koniunkturalnych na dochody jednostek samorządowych w Polsce.

Recenzent ma uwagi odnośnie wniosków Doktorantki z przeprowadzonych badań. Autorka – co jest typowe dla młodych badaczy – bardzo ostrożnie formułuje wnioski i postulaty. Czytelnik dysertacji na podstawie jej lektury nie ma wprawdzie żadnych wątpliwości, że cykl koniunkturalny jest determinantą dochodów gmin, ale pojawiają się pytania jak wykorzystać tę wiedzę i jak ją przekazać właściwym do jej wykorzystania instytucjom. Ponadto Autorka we wnioskach końcowych wspomina o:

- (cytuje) „szeregu dysfunkcji systemu finansów lokalnych”, ale ich nie precyzuje;

- podpowiada potrzebę dążenia (cytuje) „do wprowadzenia takich zmian systemowych, aby podstawowe jednostki samorządu terytorialnego były w stanie przy wykorzystaniu instrumentów nowoczesnego zarządzania finansami samorządowymi niwelować skutki spowolnienia gospodarczego, ewentualnie kryzysu gospodarczego w stosunku do osiągniętych dochodów budżetowych”. Jednakże skoro subwencja ogólna uzupełnia dochody gmin w stosunku do zmniejszonych dochodów własnych, to słabnie motywacja do gmin do „niwelowania skutków spowolnienia gospodarczego” w inny sposób;

- (cytuje) „system finansów jednostek samorządowych potrzebuje zarówno spójnych, jak i konsekwentnych działań obejmujących kwestie organizacyjne, jak i legislacyjne. Zmiany te powinny dążyć do zwiększenia samodzielności finansowej jednostek samorządowych oraz stworzenia, takiego systemu finansowego, który byłby adekwatny do szerokiego katalogu zadań publicznych jakie muszą zrealizować badane jednostki. Zmiana systemu finansowego gmin i miast na prawach powiatu powinna dążyć do zwiększenia elastyczności finansowej tychże jednostek, co ostatecznie pozwoliłoby na szybsze reagowanie w sytuacji wystąpienia zjawisk kryzysowych.” Jednakże jakkolwiek poczyniona uwaga jest słuszna, to pojawia się pytanie jak to zrealizować. Wydaje się, że jest to kolejne, ogromnie trudne, zadanie stojące przed naukowcami, praktykami życia gospodarczego i decydentami sektora finansów publicznych.

Widzimy więc, że wnioski Doktorantki z przeprowadzonych badań należałoby doprecyzować, czy zaproponować konkretne propozycje rozwiązań. Nie jest to zarzut pod adresem Doktorantki, ale zwrócenie uwagi na potrzebę prowadzenia dalszych badań w tej dziedzinie oraz upowszechnianie ich wyników ze względu na złożony, a jednocześnie bardzo ważny, obszar badawczy.

5. Ocena doboru i wykorzystania źródeł oraz strony metodologicznej pracy, w tym zastosowanych metod badawczych

Dobór i wykorzystanie literatury oraz danych empirycznych należy ocenić pozytywnie. Doktorantka sprawnie prowadzi analizę teoretyczną i empiryczną, korzystając także z międzynarodowego języka komunikacji naukowej tj. języka angielskiego. Dane empiryczne są

dostosowane do problemu badawczego, są aktualne i właściwie wyselekcjonowane. Doktorantka z dużą swobodą panuje nad ilością i różnorodnością danych statystycznych.

Lista wykorzystanej bibliografii, źródeł prawnych, netografii i danych statystycznych jest długa. Doktorantka skorzystała ze 149 pozycji książkowych, z czego ponad 30 obcojęzycznych, głównie angielskich, 42 artykułów naukowych, 30 aktów prawnych i zasobów 40 stron internetowych, głównie ze zbiorami danych statystycznych.

Zastosowane metody badania należy ocenić pozytywnie, gdyż pozwoliły na poprawną realizację celów i weryfikację tezy badania i hipotez badawczych.

Weryfikacji postawionej tezy oraz czterech hipotez badawczych dokonano takimi metodami badawczymi jak studia literaturowe, metoda analizy zarówno w obszarze teoretycznych jak i praktycznych aspektów dysertacji. W realizacji pracy wykorzystano także analizę dostępnych danych statystycznych. Analiza tych danych przeprowadzana została z użyciem metod analiz statystycznych. Zastosowano także modele ekonometryczne, które wykorzystano w celu analizy opisowej szeregów czasowych przy pomocy programu statystycznego „STATA”.

Dane statystyczne zaczerpnięte zostały z informacji zawartych w Rocznikach Statystycznych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny (dane makroekonomiczne), sprawozdań Ministerstwa Finansów zawierających informację o wykonaniu budżetów jednostek samorządu terytorialnego, Banku Danych Lokalnych oraz Eurostatu. W Rocznikach Statystycznych znaleziono dane makroekonomiczne odnoszące się do koniunktury gospodarczej, natomiast informacje zawarte w sprawozdaniach Ministerstwa Finansów oraz w Banku Danych Lokalnych umożliwiły uzyskanie danych o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

6. Pytania do Doktorantki

Recenzent chciałby poznać argumenty Doktorantki w następujących kwestiach.

- 1) Jaki jest udział dochodów własnych gmin w Polsce w dochodach ogółem? Jakie gminy cechuje najniższy udział dochodów własnych w dochodach gmin ogółem? Czy można wskazać cechy gminy o najniższym udziale dochodów własnych?
- 2) Jak Doktorantka ocenia możliwość wdrożenia do sektora finansów publicznych wniosków z przeprowadzonego badania?
- 3) Czy spadek dochodów własnych gmin spowodowany spowolnieniem gospodarczym zawsze ma szansę być zniwelowany przez subwencję ogólną? Czy potencjalny kryzys na dużą skalę nie zmniejszy dochodów budżetu państwa na tyle by uniemożliwić wzrost subwencji ogólnej przy spadku dochodów własnych gmin?

7. Podsumowanie

Recenzowana praca doktorska to dojrzałe studium teoretyczno-empiryczne z zakresu nauk ekonomicznych, a dokładniej z ekonomii i finansów lokalnych. Tematyka pracy lokuje się w obszarze determinantów wzrostu gospodarczego skutkujących w obszarze działalności jednostek samorządu terytorialnego i finansów publicznych, głównie lokalnych.

Podsumowując ocenę niniejszej rozprawy doktorskiej pragnę podkreślić, że pod względem strukturalnym i merytorycznym opracowanie to nie budzi większych zastrzeżeń. Podmiotowy i przedmiotowy zakres pracy został poprawnie dobrany i zweryfikowany, a problem badawczy koncentruje się w obszarze szeroko rozumianej ekonomii. Podobnie okres badawczy również został poprawnie zakreślony, gdyż obejmuje lata 2000 – 2017 i jest to okres wystarczająco długi aby uchwycić oddziaływanie faz cyklu koniunkturalnego na stan finansów jednostek samorządu terytorialnego – tj. głównego obszaru badawczego rozprawy doktorskiej.

Recenzent pozytywnie ocenia metodologiczne aspekty pracy, co potwierdza bardzo dobrą opiekę promotorską i dojrzałość do samodzielnej pracy naukowej Doktorantki. Struktura pracy jest właściwa dla pracy doktorskiej. Zarówno część teoretyczna jak i empiryczna zostały opracowane z dużą starannością.

Obszar problemowy pracy został określony prawidłowo. Recenzowana praca doktorska jest poświęcona istotnej i aktualnej problematyce ekonomicznej. Problem badawczy został właściwie nakreślony i zdefiniowany tezą oraz hipotezami badawczymi. Część teoretyczna pracy stwarza wystarczające podstawy do weryfikacji statystycznej badanego zagadnienia w oparciu o dane empiryczne, a łącznie część teoretyczna i empiryczna tworzą konstrukcję samodzielnego dzieła naukowego. Podkreślić należy dobrze przygotowany i zastosowany warsztat badań empirycznych. Zawartość wszystkich, kolejno po sobie następujących rozdziałów, dobrze służyła rozwiązaniu postawionego celu i potwierdzeniu sformułowanych we wstępie tez badawczych.

Recenzent wysoko ocenia warsztat badawczy Autorki rozprawy, a szczególnie zastosowanie metod statystycznych i modeli ekonometrycznych do analizy empirycznej, tj. do badania relacji między fazami cyklu koniunkturalnego a wielkością dochodów gmin i miast na prawach powiatu. Autorka pracy wykazała się dużą wiedzą na temat omawianych zagadnień, umiejętnością w projektowaniu badań, dużą zdolnością do kontrolowania ogromnej ilości danych empirycznych oraz dojrzałością przy analizie oraz interpretacji wyników badań.

Cel główny został właściwie rozdzielony na cele szczegółowe. Hipotezy badawcze szczegółowo nakreślają obszar tematyczny prowadzonych w pracy rozważań. Teza główna i hipotezy badawcze

zostały sformułowane na podstawie przeprowadzonych studiów literaturowych (pozycji polskich i zagranicznych) oraz zweryfikowane na podstawie danych statystycznych. Strona językowa i edytorska pracy jest staranna.

Dobór i wykorzystanie źródeł należy uznać za właściwe, podobnie jak ich reprezentatywność do sformułowanego tematu pracy.

Sformułowane wnioski z przeprowadzonych analiz teoretycznych i badań empirycznych są aktualne i ważne dla całej gospodarki. Mogą mieć również zastosowanie aplikacyjne dla kreatorów polityki gospodarczej, finansów publicznych, w tym finansów lokalnych.

Na szczególne podkreślenie w recenzowanej dysertacji zasługują:

- a. wysoka teoretyczna wartość pracy – odpowiada kryteriom dla prac doktorskich,
- b. samodzielny i twórczy wkład Doktorantki w rozwiązanie postawionego problemu naukowego,
- c. umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,
- d. właściwy dobór i umiejętność wykorzystania materiałów źródłowych, ze szczególnym uwzględnieniem literatury zagranicznej.

8. Konkluzja

Biorąc pod uwagę powyższe oceny i opinie, przedłożona mi do recenzji **dysertacja doktorska Pani mgr Eweliny Markowskiej pod tytułem „Cykl koniunkturalny jako determinanta dochodów gmin”** odpowiada kryteriom ustawowym dla prac doktorskich, zgodnie z art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1789). Recenzowana rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki **w dyscyplinie ekonomia**, potwierdza umiejętność **samodzielnego prowadzenia przez nią pracy naukowej**, a przedmiotem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest **oryginalne rozwiązanie prawidłowo sformułowanego problemu naukowego**.

Wnoszę, zatem o przyjęcie rozprawy doktorskiej jako spełniającej kryteria formalne i dopuszczenie mgr Eweliny Markowskiej do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Z poważaniem

Helena Żukowska
